משום דהוי דירה שתשמישה לאויר וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה יותר מבית סאתים: ^אשרשיו גבוהין מן הארץ וכו': איתמר שרשי אילן הבאין מלמעלה משלשה לתוך שלשה רבה אמר ^במותר להשתמש בהן רב ששת אמר אסור להשתמש בהן רבה אמר מותר להשתמש בהן דכל פחות מג' דארעא ארעא היא רב ששת אמר אסור להשתמש בהן דכיון דמכח איסור קאתי אסורין דדמו כמשוניתא ^גדסלקין לעילא אסורין דנחתין לתתאי שרו לצדדין פלוגתא דרבה ורב ששת וכן אניגרא וכן בקרן זוית ההוא דיקלא דהוה לאביי והוה סליק באיפומא אתא לקמיה דרב יוסף ושרא ליה אמר רב אחא בר תחליפא דשרא לך כרבה שרא לך פשיטא מהו דתימא אפילו לרב ששת ביתא כמאן דמלי דמי ולישתמש בפחות מג' סמוך לגג קמ"ל תנן שרשיו גבוהין מן הארץ ג' טפחים לא ישב עליהם היכי דמי אי דלא הדרי כיפי(ט) פשיטא אלא לאו אע"ג דהדרי כיפי לא לעולם דלא הדרי כיפי והא קמ"ל ^יאע"ג דצידו אחד שוה לארץ: ת"ר שרשי אילן שגבוהין מן הארץ ג' טפחים או שיש חלל תחתיהן ג' טפחים אע"פ שצידו אחד שוה לארץ ה"ז לא ישב עליהן לפי ^השאין עולין באילן ואין נתלין באילן ואין נשענין באילן ולא יעלה באילן מבעוד יום וישב שם כל היום כולו אחד אילן ואחד כל הבהמה אבל ^ובור שיח ומערה וגדר ^זמטפס ועולה מטפס ויורד ואפילו הן מאה אמה תני חדא אם עלה מותר לירד ותני חדא אסור לירד לא קשיא כאן מבעוד יום כאן משחשיכה ואיבעית אימא ^יהא והא משחשיכה ול"ק כאן בשוגג כאן במזיד ואיבעית אימא הא והא בשוגג והכא ^טבקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי מר סבר קנסינן ומר סבר לא קנסינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע כתנאי ^ד^יהניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין מתנה אחת ינתנו במתנה אחת מתן ד' במתן ד' ינתנו במתן ד' מתן ארבע במתן אחת ר"א אומר ינתנו במתן ד' ור' יהושע אומר ינתנו במתנה אחת אמר לו ר"א הרי הוא עובר על בל תגרע אמר לו ר' יהושע הרי הוא עובר בבל תוסיף ^הא"ר אליעזר לא אמרו אלא כשהוא בעצמו אמר לו ר' יהושע לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו ועוד א"ר יהושע כשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך כשלא נתת עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך לר"א דאמר התם קום עשה עדיף ה"נ ירד לר' יהושע דאמר התם שב ואל תעשה עדיף ה"נ לא ירד דילמא לא היא ע"כ לא קאמר ר"א התם קום עשה עדיף ^ואלא דקא עביד מצוה אבל הכא דלא עביד מצוה ה"נ לא ירד ואי נמי ע"כ לא קאמר ר' יהושע התם שב ואל תעשה עדיף (א) אלא

דלא

משום דהוי דירה שתשמישה לאויר. איה לדור בה תמיד אלא להסתופף בה שומרי (אויר) השדה: **מלמעלה מג' לתוך ג'.** דלאחר שהגביהו שלשה חוזרו וכפפו: **דדמו כי משוניתא.** כשן סלע כהר זה שמשופע לצדדין כך יוצאין שרשיו קטנים מתוך הגדולין לצדדין וכפופין לארץ מכאן ומכאן והגדולים הולכין ומגביהין באלכסון יותר מג' כזה*: **דסלקי לעילא.** הגדילים משהגביהו למעלה מג': **אסורין.** לדברי הכל: **דנחתי לתתאי.** הגדילים לראשו של צד האילן כל שלא גבוה ג' וכן קטנים היוצאין מן הגדילים בשיפולו: **שרו.** לדברי הכל דאכתי לאו לכלל איסור אתו: **לצדדין.** השרשים הקטנים היוצאים מתוך גובה של גדולים ומטין לארץ לתוך ג'. לרב ששת אסירי דמכח איסורא אתו לרבה שרו: **וכן אניגרא.** אילן היוצא מתוך חריץ קצר העשוי להוליך המים לשדות ושני לידי האילן של צד גידודי החריץ נכנסין בגידודיו ואם בא למדוד מצדדין שבתוך הנגר הרי הוא גבוה ג' ויותר ואם בא למדוד מצדדיו השניים שהן מגידודי החריץ ולמעלה אין גבוה ג'. לרבה (ב) דמודד הגידודים שרו דכל פחות מג' לארעא כארעא לרב ששת מעומקו מודד והרי גבוה ג' ומכח איסורא אתו: **וכן קרן זוית.** אילן העולה במקצוע שני כותלים של חצר וג' צדדיו נכנסין בתוך המקצוע שבכותלים ואין נראה אלא צדו שמבחוץ והולך ועולה עד למעלה לכותל פחות מג'. לרבה כל פחות מג' לאו אילן הוא דמעולם לא גבוה ו) שלשה ולרב ששת מארעא משמיך ומכח איסורא אתו. ודוקא קרן זוית אבל אצל כותל בעלמא מודה רבה דהואיל ושלשת צדדיו גבוהין והרביעי שוה לארץ או לכותל לאסור אפי' צדו דשוה לכותל: **דהוה סליק באיפומא.** בתוך הבית היה עומד ועולה דרך פי ארובה למעלה מן הגג פחות מג': **ושרא ליה.** דליטו גרלה מן הגג ג' אפי' באחד מצדדיו: **כרבה שרא לך.** דאמר לא אמרי' מכח איסורא אתי דהא הכא בתוך הבית הוא לאסור שגובהו נראה שם: **דמלי.** כארעא סמיכתא היא דהא אמרן לעיל(ח) חלון שבין שני בתים למעלה מי' כמאן דמלי דמי: **דהדרי כיפי(ט).** ואשמעינן דלא ישב על הכפופין דאי על הגבוהין פשיטא אכתי לא אשמעינן אלו הן משום שבות לא עולין באילן במס' ביצה (דף לו:): **דצדו אחד שוה לארץ.** שהקרקע גבוה בצדו האחד מודה רבה היכא דשלשת צדדיו גבוהין מן הארץ דאסורה צד השוה לארץ: **ואין ניתלין באילן.** אשטנדליי"ר: **בור ושיח ומערה.** בין שיש בהן מים בין שאין בהם מים: **מטפס.** דנפיי"ר. מטפס ויורד דטעמא לאו משום דערחא אלא שלא יתלוש מן המחובר במתכוין: **אם עלה.** באילן אסור לירד דכל דרך ירידתו הוא משתמש במחובר: עלה מבעוד יום וקדש עליו היום לא קנסינן ליה ויורד: **הניתנין במתנה אחת וכו'.** כגון דם הבכור שנתערב בדם בכור אחר: **ינתנו במתנה אחת.** ועולה אותה מתנה לזה ולזה: **מתן ארבע במתן ארבע.** דם חטאת זו נשפך לדם חטאת זו ינתנו ד' מתנות ועולה לזו ולזו: **ינתנו במתן ארבע.** דקסבר קום עשה מצוה עדיף אע"ג דבהאי מצוה איכא צד עבירה דעבר אבכור אבל תוסיף אתי עשה דחטאת דכתיב (ויקרא ד) ונתן על קרנות ודחי לבל תוסיף דבכור: **ורבי יהושע אומר נותנו במתנה אחת.** כיון דקיימא לן(י) כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר הכלא דלא אפשר ממינין עלה אפילו לכתחילה ולא עברינן אבל תוסיף ואי משום בל תגרע דחטאת כדקאמר טעמא מוטב שיעקר בל תגרע מאליו שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידים מעבור על בל תוסיף שהוא עוקרו בידים: **ה"נ יורד.** דהך ירידה מצוה היא דהא כל זמן שהוא יושב משתמש (ג) והרי זה תשמיש הלכך אע"ג דהשתא משתמש תשמיש אחר כשיורד יותר עדיף משישב שם: **דקא עביד מצוה.** דמקיים עשה: **לא קא עביד מצוה.** פורש מן העבירה הוא ע"י עבירה אבל קיום מצוה אין כאן:

דלא

וכן בקרן זוית. פי' בקונטרס שג' צדדיו נכנסין תוך המקצוע ואין נראה מבחוץ אלא צד רביעי ואיצטריך למימר תרוייהו קרן זוית להודיען כמו דרב ששת ונגר דמשני צדדיו להודיען כמו דרבה דשרי ומיהו מודה רבה בסמוך לכותל שאינו שוה לארץ אלא מצד אחד דאסור והא דנקט בריית' בסמוך ולדו אחד שוה לארץ לא תקשי לרב ששת דלדידיה לאו דוקא נקט צדו אחד דהוא הדין משני צדדין: **מתן** ד' במתן אחת. פי' עולה שהיא מתן שתים שהן ד' בבכור או בפסח אבל אין לפרש מתן ד' היינו חטאת דאם נתערבה מתן חטאת בפסח או בבכור אין להם תקנה לפי שזה למעלה מחוט הסיקרא וזה למטה וא"ת וליתי עשה ^טולידחי לאו דבל תוסיף וי"ל דלא דמי כלל לכלאים בציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו: **ינתנו** במתנה אחת. דקיימא לן ^יכל הניתנין (ד) שנתנו במתנה אחת כפר:

לא

עין משפט נר מצוה

לט א ב ג ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ג:

מ ה ו מיי' שם הלכה [ו] ט טוש"ע שם סעיף א: ז [מיי' פכ"ד שם הל"ד טוש"ע שם סעי' יג בהגה]:

מא ח מיי' פ"ב מהל' פסולי המוקדשין הלכה יח:

◆

לעזי רש"י

אשטנדליי"ר [אישטינדיילי"ר]. להתמתח, להשתרע.

דנפיי"ר [רנפי"ר]. לזחול.

◆

רב ניסים גאון

משום דהואי דירה שתשמישה לאויר וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה יותר מבית סאתים. ואיתה בתוספתא דעירובין בפרק ב'. ואיתה נמי בגמרא דעושין פסין, כלל אמר ר' שמעון כל אויר שתשמישו לדירה כולי', וכל שתשמישה לאויר כגון בורגנין שבשדה ובבית סאתים מותר יותר מבית סאתים אסור.

◆

רבינו חננאל

איתמר שרשי האילן הבאין למעלה מג' טפחים חוזרין ונכפין לתוך ג', רבה אמר מותר לישב עליהן דכל פחות מג' דארעא כארעא הוא. רב ששת אמר אסור. כיון דמכח איסורא קא אתי אסור. דמו למשוניתא. פי'. א) ההוא דיקלא דהוה לבי רב ביבי בר אביי דהוה סליק באיפומא. פי' היה עולה אותה תמרה עד הגג, ובגג היה לול ויצא מן הלול ועלה באויר הגג והיא עכשיו ענפיה בפחות מג' לגג. אתא לקמי ד(רבא) רב יוסף, שרא ליה לישב עליהן. אמר ליה רב אחא בר תחליפא הני דשרו לך כרבה שרו לך, דאמר כל פחות מג' לארץ ארץ היא, הכא נמי כל פחות מג' לגג גג הוא. ואמרינן פשיטא. מהו דתימא אפילו לרב ששת ביתא כמאן דמלי דמי [קמשמע לן. היכי דמי] אילימא דלא הדרי כיפי צריכא למימר, אלא לאו אע"ג דהדרי כיפי שרו. [ומשני לעולם דלא הדרי כיפין] והא קמשמע לן דאף על גב דצידו אחד שוה לארץ אסור, דתניא שרשי אילן שגבוהין מן הארץ ג' טפחים או שיש (ו)חלל כו'. תני חדא (אם עלה) אם עלה באילן [מותר] לו לירד. והני מילי מבעוד יום אבל אם עלה משחשיכה אסור. איבעית אימא לעולם משחשיכה. ואם בשוגג ירד במזיד לא ירד. אמר רב הונא בריה דרב יהושע כתנאי, דתניא בשחיטות קדשים פרק ח' הניתנין מתן ארבע וכו', לר' אליעזר דאמר התם קום עשה עדיף מותר לירד מן האילן, לר' יהושע דאמר שב ואל תעשה עדיף עלה, אסור לירד. ודחינן מנאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם דכי קאי ומודי מצוה קא עביד. אבל הכא דכי נחית מן האילן לא עביד [מצוה] הכי נמי דלא ירד. [ואי נמי עד כאן לא קאמר ר' יהושע התם שב ואל תעשה עדיף משום

מסורת הש"ס

א) [כפ"א: כיפי, וכן לקמן], ב) [ע' לעיל כח. מ"ש על לידון], ג) [שבת ג: וש"נ], ד) ר"ה כח: זבחים פ., ה) צ"ל אמר לו ר"א, ו) דכי יתיב עביד מצוה כ"ה בכ"מ, ז) בס"א: גגה, ח) [דף עו:], ט) בס"א: כיפי, י) [זבחים לו:].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' שב ואל תעשה עדיף דאי לא: (ב) רש"י ד"ה וכן אניגרא וכו' לרבה מודד מהגידודים ושרי לכל פחות: (ג) ד"ה ה"נ יורד וכו' שהוא יושב משתמש (והרי זה תשמיש) תא"מ ונ"ב כצ"ל להגיה והדר משתמש: (ד) תוס' ד"ה ינתנו וכו' כל הניתנין על מזבח החיצון שניתנו במתנה:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מתן ד' וכו' ולדחי לאו דבל תוסיף. במהרי"ק שרש קלט כ' ועוד שסברי תוס' כמנו פרק בתרא דעירובין ח"ל וצ"ל דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש כדאמרינן פרק דם חטאת מיהו יש לדחות דלא דמי דה"ט דל"ת במקדש חמיר ולא מדחי קמי עשה אבל גבי בל תוסיף ל"ש שום חומרא דשייך נמי בעלמא. אך מ"מ י"ל כיון דהוי במקדש לא דמי עכ"ל תוס':

◆

מוסף רש"י

משום דהוי דירה שתשמישה לאויר. אינה עשויה דירה א אלא לנטרך אויר שתולה לה לשמור השדות ואינה משוכה דירה להקיף היקף גדול (סוכה כה.) ואין מטלטלין בדירה זו אלא בית סאתים כדתניא בפרק שני (לעיל כב.) כלל אמר ר"ש בן אלעזר כל אויר שתשמישו לדירה כגון דיר וסהר ומוקצה וחצר ואפילו י' כורים מותר וכל דירה שתשמישה לאויר כגון בורגנין שבשדות בית סאתים מותר יותר מבית סאתים אסור, דלאו דירה הוא דעל כרחו הוא דר שם (לעיל סז.). בקנסו שוגג אטו מזיד. ואע"ג דמזיד גופיה קנסא הוא (גיטין נג:). הניתנין במתנה אחת. כגון דם בכור ודם מעשר, בין בבלל בין בכוסות (זבחים פ.). ינתנו במתנה אחת. והרי יש בה מכניסין ועולה לשתיהן (ר"ה כח:) קא מלקא בעתיה דאמרינן יש בילה ומתערבין עליה שיש במתנה זו מכניסה, ואם בכוסות יתן מתנה מזו ומתנה מזו (זבחים פ.). מתן ארבע במתן ארבע. שלמים ואשם ועולה ותודה (ר"ה כח:). כגון דם עולה בדם שלמים או בדם אשם שכולן טעונין שתי מתנות שהן ארבע ושניהם תחתונים (זבחים פ.). מתן ארבע במתן אחת. כגון דם עולה בבכור שניהם תחתונים (שם). ינתנו במתן ארבע. ורואה אני המתנות היתירות הניתנות בדם הבכור כאילו הן מים, ואין זה בל תוסיף (שם). ור' יהושע אומר ינתנו במתנה אחת. משום בל תוסיף, ודי עולה יצא, דכל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר (שם). ולא עשית מעשה בידך. ואינו דומה עושה מעשה ליושב ואינו עושה ואיסור בא מאליו (שם).

א) נראה דחסר בהעתקה פי' ר' רבינו על משוניתא ועי' בערוך ערך משנית.